

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

08.11.2022. Nr. 1-8/27

Tieslietu ministrijai
pasts@tm.gov.lv

Par cietušā statusu bērnam administratīvā pārkāpuma procesā

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11. panta 4. punktu viena no tiesībsarga funkcijām ir atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā, kā arī veicināt šo trūkumu novēršanu jautājumos, kas saistīti ar cilvēktiesību un labas pārvaldības principa ievērošanu.

[1] Tiesībsargs ir konstatējis praksi, ka administratīvā pārkāpuma procesā, ja pārkāpums ir vērstas pret bērnu, dažkārt netiek pieņemts lēmums par bērna atzīšanu par cietušo, bet bērnam tiek noteikts statuss – persona, kurai nodarīts kaitējums. Ja bērns nav atzīts par cietušo, bērna pārstāvim nav iespēju pārstāvēt bērnu administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšanā, saņemot lēmumu (par administratīvā pārkāpuma procesa izbeigšanu vai par soda piemērošanu personai, kura izdarījusi pārkāpumu), to pārsūdzēt, vērsties tiesā par bērnam nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu u.c.

Pēc Valsts policijas pārskatos apkopotās informācijas 2020. gadā valstī kopā uzsākti 3122 administratīvie pārkāpuma procesi personām par bērnu tiesību pārkāpšanu, 2021. gadā - 4104, 2022. gada 1. pusgadā - 1850.¹

Tiesībsargs ir secinājis, ka bērna likumiskais pārstāvis nelūdz piešķirt bērnam cietušā statusu, jo nav informēts, ka tāds lūgums ir jāizsaka vai jāiesniedz rakstiski amatpersonai, kura virza administratīvā pārkāpuma procesu. Bērna likumiskais pārstāvis paļaujas, ka tas ir pašsaprotami, ka situācijā, ja pret bērnu ir veikts pārkāpums, bērns ir cietis un amatpersona bērnam piešķirs cietušā statusu. Turklāt ir konstatēts, ka gadījumā, ja administratīvā pārkāpuma procesā bērnu pārstāv bāriņtiesas darbinieks, arī tad netiek lūgts bērnu atzīt par cietušo, jo par minēto pienākumu bāriņtiesu darbiniekiem nav zināms.

Lai novērstu konstatētos trūkumus tiesību normu piemērošanā praksē, tiesībsargs 2021. gada novembrī aicināja² Valsts policijas, pašvaldību, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas, Izglītības kvalitātes valsts dienesta, Datu valsts inspekcijas un Veselības inspekcijas amatpersonas visos gadījumos, ja pārkāpums vērstas pret bērnu, administratīvā pārkāpuma procesa ietvaros informēt bērna likumisko pārstāvi par viņa tiesībām lūgt atzīt bērnu par cietušo.

¹ <https://www.vp.gov.lv/lv/publikacijas-un-parskati>.

² Tiesībsarga 2021. gada 8. novembra vēstule Nr. 1-5/259.

Tomēr praksē joprojām tiek konstatēti gadījumi, kad amatpersonas un pašvaldību administratīvās komisijas nav informējušas bērnu likumiskos pārstāvjus par viņu tiesībām un visos gadījumos netiek lūgts bērnu atzīt par cietušo.

[2] Tiesībsargs ir konstatējis gadījumus, kad administratīvā pārkāpuma lietās par viena vai abu vecāku, bērna radnieku vai vecāka dzīvesbiedra vardarbību pret bērnu amatpersona neizvērtē, vai vecāks spēj pilnvērtīgi pārstāvēt bērnu administratīvā pārkāpuma procesa ietvaros, ņemot vērā vecāka attiecības ar pāri darītāju. Tādos gadījumos par bērna pārstāvi netiek pieaicināts cits pārstāvis, piemēram, bāriņtiesas darbinieks.

Tiesībsargs apzināja valstspilsētu un deviņu iedzīvotāju skaita ziņā mazāko novadu (kuros, saskaņā ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas datiem³, nepārsniedz 20 tūkstošus) bāriņtiesas par to iesaisti administratīvā pārkāpuma lietās. Tikai divos gadījumos bāriņtiesas norādīja, ka piedalās administratīvā pārkāpuma procesā kā pārstāvis, ja lietā piedalās nepilngadīgais. Vienlaikus atbildes nesniedza 6 no izlases veidā aptaujātajām bāriņtiesām.

Ja persona, kurai nodarīts kaitējums, ir nepilngadīgais, personai, kas veic administratīvā pārkāpuma procesu, ir pienākums izvērtēt, vai nepilngadīgā pārstāvis spēj pilnvērtīgi pārstāvēt nepilngadīgās personas intereses. Primāri ir jāizvērtē situācijas apstākļi un jāņem vērā vecāka iespējamais lojalitātes konflikts ar administratīvā pārkāpuma veicēju – arī, ja tas ir otrs vecāks. Tāda situācija var būt gan tādos gadījumos, ja abi vecāki dzīvo vienā ģimenē ar bērnu un vardarbību pret bērnu veicis viens no vecākiem, gan arī tad, ja vecāki ir šķīrušies un viņu starpā ir konflikts un notiek tiesāšanās process lietā, kas skar aizgādības un saskarsmes tiesības. Piemēram, ja vardarbību veicis viens no vecākiem, otrs vecāks, lai pasargātu vardarbības veicēju, var izvēlēties neizmantojot tiesības lūgt bērnu atzīt par cietušo administratīvā pārkāpuma procesā, kā arī neizmantojot citas tiesības bērna interešu nodrošināšanai vai pat lūgt administratīvo procesu izbeigt. Tā faktiski netiek īstenotas bērna tiesības uz pārstāvību. Savukārt, ja vecāku starpā ir strīds par bērna aizgādību un saskarsmi, kurš tiek risināts tiesā, vecāki izmanto visus iespējamus līdzekļus, lai vērstos pret otru vecāku, tai skaitā vairo vardarbības veikšanu. Šādos strīdos tiek iesaistīts bērns, cenšoties manipulēt ar bērna apziņu, ietekmēt viņa attieksmi pret otru vecāku. Bērna pārstāvības, ja pastāv strīds vecāku starpā, problemātiku diskusijās ar Tiesībsarga biroja darbiniekiem ir atzinusi gan policija, gan Rīgas pašvaldības Administratīvās komisijas Bērnu apakškomisijas pārstāvji, norādot, ka, pastāvot strīdam starp vecākiem, ir apgrūtināta bērna pilnvērtīga pārstāvība, jo vecāku konkurence par bērnu nenodrošina objektivitātes principa ievērošanu administratīvā pārkāpuma procesā, tādējādi nenodrošina arī bērna labāko interešu ievērošanu administratīvā pārkāpuma izskatīšanā.

Tiesībsarga praksē ir konstatēti gadījumi, ka arī bērnu aprūpes iestādes vadītājs nespēj pilnvērtīgi nodrošināt bērna pārstāvību administratīvā pārkāpuma procesā, ja vardarbību pret bērnu veicis kāds no iestādes darbiniekiem, un arī šādā gadījumā policijas amatpersona pieņem lēmumu pieaicināt par bērna pārstāvi bāriņtiesu.

Administratīvās atbildības likuma 55. panta 1. punktā noteikta prioritārā secība nepilngadīgas personas pārstāvja iecelšanai:

- 1) viens no likumiskajiem pārstāvjiem (vecāki, aizbildņi, audžuģimene, bērnu aprūpes iestādes pilnvarota persona);
- 2) viens no vecvecākiem;
- 3) pilngadīgs brālis vai māsa;

³Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija <https://www.varam.gov.lv/lv/media/26070/download>

4) bērnu tiesību aizsardzības iestādes pārstāvis.

Tiesībsarga ieskatā, amatpersonai, kura veic administratīvā pārkāpuma procesu, izvērtējot situāciju un konstatējot apstākļus, kuru dēļ nepilngadīgas personas pārstāvība var netikt nodrošināta atbilstoši bērna labākajām interesēm, vadoties no Administratīvās atbildības likuma 55. panta pirmajā daļā noteiktā, nav pienākuma ikvienā gadījumā sazināties un uzrunāt vispirms katru no vecvecākiem, pilngadīgo brāli vai māsu. Amatpersonai primāri ir jāvadās no pieejamās informācijas lietā un informācijas par vecvecākiem un pilngadīgo brāli vai māsu, izvērtējot savstarpējās attiecības ģimenē, tai skaitā attiecības ar bērnu. Jāizvērtē katra no minētajām personām kopsakarā ar faktisko situāciju, pastāvošo lojalitātes konfliktu un jāņem vērā citi lietderības apsvērumi. Turklāt amatpersonai ir jāņem vērā konkrēto personu iespējas un vēlēšanās patiesi aizsargāt nepilngadīgās personas intereses. Piemēram, pastāv iespēja, ka vecāku strīdā ir iesaistījušies arī vecvecāki vai pieaugušie bērni. Jāņem vērā, ka amatpersonai ir jānodrošina bērnam tāda pārstāvība, kas nerada šaubas un atbilst bērna labākajām interesēm. Piemēram, piedāvāt pārstāvēt bērnu tam vecvecākam, kura pieaugušais bērns ir veicis vardarbību pret bērnu, rada risku, ka pārstāvība netiks realizēta atbilstoši bērna interesēm. Jāatzīmē, ka pārstāvim ir ne tikai pienākums pārstāvēt bērnu Administratīvās komisijas sēdē, bet īstenot Administratīvās atbildības likuma 44. pantā noteiktās tiesības un izpildīt pienākumus, tai skaitā pārsūdzēt lēmumus, ja tie neatbilst bērna labākajām interesēm, pieprasīt kompensāciju par bērnam nodarīto kaitējumu u.c. Lai gan Administratīvās atbildības likuma 44. panta otrajā daļā ir noteikts, ka cietušais savas tiesības īsteno brīvprātīgi un paša izraudzītajā apjomā un tiesību neizmantošana nekavē administratīvā pārkāpuma procesa norisi, administratīvā pārkāpuma procesā pārstāvim ir jārīkojas atbilstoši bērna labākajām interesēm.

[3] Lēmumu par cietušā statusa piešķiršanu pieņem uz personas lūguma pamata. Amatpersona vai augstāka amatpersona informē personu par tās tiesībām izteikt šādu lūgumu.⁴ Administratīvās atbildības likums nenosaka veidu un apjomu, kādā amatpersonai vai augstākai amatpersonai ir jāinformē persona par tās tiesībām izteikt lūgumu par cietušā statusa piešķiršanu.

Tiesībsarga ieskatā Administratīvās atbildības likumā ietvertā tiesību norma par cietušā statusa piešķiršanu neatbilst bērna tiesībām un labākajām interesēm. Proti, bērna tiesību aizsardzība ir atkarīga no likumisko pārstāvju rīcības un viņu informētības par savu tiesību īstenošanu administratīvā pārkāpuma procesā. Nav šaubu, ka visos gadījumos, kuros administratīvā pārkāpuma process uzsākts par veiktu nodarījumu pret bērnu, tai skaitā vardarbību pret bērnu, bērns ir cietis, tātad, ir atzīstams par cietušo. Ikvienā administratīvā pārkāpuma gadījumā ir jābūt nodrošinātai bērna pārstāvībai un viņa labāko interešu nodrošināšanai. Iepriekš minētais ir attiecināms arī uz gadījumiem, kad pret bērnu ir vērsta emocionālā vardarbība vecāku savstarpējo konfliktu dēļ, un visbiežāk vardarbīgi ir abi vecāki. Tāpat tas attiecināms uz gadījumiem, kad vardarbību veikuši citi bērna ģimenes locekļi vai radnieki, pret kuriem viens vai abi vecāki ir lojāli. Lai gan administratīvā pārkāpuma lieta tiek izskatīta un vainīgā persona tiek sodīta arī tad, ja bērns nav atzīts par cietušo, tas nenodrošina bērna tiesību aizsardzību, tai skaitā šādā gadījumā lēmums par soda piemērošanu nevar tikt nodots tiesas izvērtēšanai, ja administratīvās komisijas lēmums nav taisnīgs, bērna vecākam nav tiesību piedalīties lietas izskatīšanā, saņemt un iepazīties ar amatpersonas vai administratīvās komisijas lēmumu. Tātad, ja vecāks nav atzīts par cietušā bērna pārstāvi, vecākam nav iespēju pildīt pienākumus, kas

⁴Administratīvās atbildības likuma 126. panta pirmā daļa.

izriet no vecāka aizgādības tiesībām. Arī lēmumu par administratīvā procesa izbeigšanu nav iespēju apstrīdēt vai pārsūdzēt. Tiesībsarga ieskatā nav pieļaujams, ka vecākiem tiek liegta informācija, kas attiecas uz viņa bērnu.

Ņemot vērā, ka amatpersona un administratīvā komisija nav ieinteresēta tās pieņemtā lēmuma nodošanai izvērtēšanai tiesai, tad ir saprotama to neieinteresētība bērna pārstāvja informēšanā bērna atzīšanai par cietušo un pārstāvja, kas pilnvērtīgi spēj pārstāvēt bērna intereses, pieaicināšanā. Tādā gadījumā nav personas, kurai ir tiesības pārsūdzēt pieņemto lēmumu. Administratīvā pārkāpuma lietā pieņemto lēmumu var pārsūdzēt augstākai amatpersonai persona, kurai piemērots administratīvais sods, kā arī cietušais.⁵ Tāpat gadījumos, kad administratīvais pārkāpums vērsts pret bērnu, nav iespēju pārsūdzēt lēmumu par administratīvās lietas izbeigšanu.

Pamatojoties uz Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.² panta 3. punktā noteikto, ka tiesībsargs iesniedz priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu, aicinu Tieslietu ministriju izvērtēt nepieciešamību uzlabot Administratīvās atbildības likumā ietvertās tiesību normas, paredzot, ka:

1) administratīvā pārkāpuma procesā bērns, pret kuru vērsts administratīvs pārkāpums, ir atzīstams par cietušo bez likumiskā pārstāvja iesnieguma;

2) uzsākot administratīvā pārkāpuma procesu par administratīvo pārkāpumu pret bērnu, ikvienā gadījumā ir jāizvērtē likumiskā pārstāvja spējas bērna pārstāvībai, īpaši izvērtējot, vai vecākam nav lojalitātes konflikts ar iespējamo pāridarītāju;

3) bērna likumiskajiem pārstāvjiem ir tiesības saņemt lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā, kas skar viņa bērnu;

4) bērna likumiskajiem pārstāvjiem ir tiesības pārsūdzēt lēmumu par soda piemērošanu vai administratīvā pārkāpuma procesa izbeigšanu.

Lūdzu līdz **2022. gada 30. decembrim** informēt par paveikto.

Tiesībsarga pilnvarojumā
Bērnu tiesību nodaļas vadītāja

Laila Grāvere

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

---

⁵ Administratīvās atbildības likuma 166. panta pirmā daļa.